

בע"ה
 יושר ואמת, שכבה צעירה
 שיעור 7, מתבוננים ובוניס, העומד בדיבורו
 מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

7. העומד בדיבורו

מתבוננים ובוניס

שכבה צעירה

הרצינאל

"העומד בדיבורו" היא מידה יסודית והכרחית במבנה המידות שבאדם. חיי חברה טובים מותנים בכך שיש ערך למילה, שיש אמון בסיסי בהבטחה הנאמרת.

דוגמה בולטת לחיוב של אדם לעמוד בדיבורו גם כשהחוק המשפטי אינו מחייב זאת היא דין "מי שפרע". אחד מדיני המכר במשפט העברי קובע שאם שולמו דמי המקח אך עדיין הקונה לא משך את החפץ לרשותו - הקניין אינו שלם מבחינה משפטית, וכל אחד מן הצדדים רשאי לחזור בו. אף על פי כן, חכמים קבעו שמי שחוזר בו מן העסקה "לא עשה מעשה ישראל" וחל עליו דין "מי שפרע" - בית הדין אומרים לו: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים - הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו". לשון חריפה זו מבליטה את החומרה שראו חכמים במי שאינו עומד בדיבורו, גם כשלפי שורת הדין הוא רשאי לחזור בו מהתחייבותו.

כשבאו לתאר את מי שאינו עומד בדיבורו, גם אם מצד הדין אינו חייב לעשות כן - השתמשו חכמים בשני ביטויים נוספים: "מחוסר אמונה" ו"אין רוח חכמים נוחה הימנו", מכוח עיקרון זה קבעו חכמים שהמבטיח לחברו, אף שאין בדבריו משום חיוב משפטי של ממש - חייב לקיים את הבטחתו מכוח דיני היושר וההגינות. ביטוי נרחב לגישה זו יש בדברי רבי יונה החסיד, מחכמי ספרד, בספרו "שערי תשובה" (שער ג', סעיף קפ"ג):

"המבטיח את חברו להיטיב עמו, וישקר דבריו, וישים לאל מלתו, כי אחרי אשר אמר להיטיב עמו בלשון הבטחה, ובטח בו לב חברו - אין לו לחלל הבטחתו, כי זה דרך שקר, והוא כאדם עבר ברית, שנאמר: "שְׂאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עֲוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כִזָּב וְלֹא יִמְצְאוּ פִּיָּהֶם לְשׁוֹן תְּרָמִית" (צפניה ג', י"ג). וכן האומר לתת לחברו מתנה מועטת, אף על פי שלא הזכיר לשון הבטחה... וכן מי שמתפאר בפני רבים לתת מתנה לאדם, והנה הוא כמתהלל על נדיבותו בזה, הנה זאת כמו הבטחה, ולא נכון שישוב מדבריו אחרי שהתכבד והתהלל בדבר, כעניין שכתוב: "נְשִׂאִים וְרוּחַ וְנֶגְשָׁם אֵין, אִישׁ מְתַהַלֵּל בְּמַתַּת שְׂקָר" (משלי כ"ה, י"ד). פירוש: כמו שיצטערו בני אדם אחרי בוא סימני הגשם, ולא בא הגשם - כן עניין איש מתהלל במתת שקר. כי מה שהתהלל בדבר - סימן קיום הדבר, על כן יצטער האיש שהבטיחוהו על המתנה, כי הכזיב תוחלתו".

המטרות

- התלמידים יבינו את החשיבות בקיום הבטחות.
- התלמידים יבינו כי צריך סיעתא דשמיא בקיום הבטחה ולא הכול תלוי בנו.
- התלמידים יתרגלו אירועים שונים שבהם נדרש מהם לעמוד בדיבורם ולבצע משימות כנדרש.

בע"ה
 יושר ואמת, שכבה צעירה
 שיעור 7, מתבוננים ובונים, העומד בדיבורו
 מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

מבנה השיעור

- פתיחה: איזה ביטוי מסתתר בתמונה? (מליאה)
- שלב א': בארץ ההבטחות האבודות (מליאה)
- שלב ב': מדוע לא קוימו ההבטחות (מליאה)
- שלב ג': חלקי הבטחה (מליאה + קבוצות)
- סיכום: עומדים בדיבורינו (קבוצות)

ההכנות הנדרשות

- יש להכין תמונה (נספח 1) לתלייה על הלוח.
- יש לגזור את כרטיסי "חלקי הבטחה" (נספח 2), כרטיס אחד לכל קבוצה.
- יש לגזור את המשפטים (נספח 3), משפט אחד לכל קבוצה.
- יש להביא רצועות בריסטול, טושים וחומרי קישוט להכנת כרזות.

מהלך השיעור

פתיחה: איזה ביטוי מסתתר בתמונה? (מליאה)

- נציג תמונה (נספח 1) ונשאל: האם אתם יודעים איזה ביטוי מסתתר בתמונה? (נאזין לתשובות).
- נאמר שבהמשך השיעור נלמד על הביטוי הזה.

שלב א': בארץ ההבטחות האבודות (מליאה)

- נאמר: דמינו שאתם חיים בארץ ההבטחות האבודות.
- נספר:

ברוכים הבאים אל ארץ ההבטחות האבודות,
 ארץ שבה מבטיחים ומבטיחים אבל אף פעם לא מקיימים.
 המלך מבטיח לתת זהב וכסף לנתיניו,
 השרים של המלך מבטיחים לעם שכר רב,
 המורים בבית הספר מבטיחים טיולים ופרסים,
 התלמידים מבטיחים זה לזה מתנות וממתקים,
 כולם כל היום מבטיחים ומבטיחים...
 וכשצריך לקיים, בדיבור לעמוד - מוצאים תירוץ אחד טוב, ועוד... ועוד...

• נשאל:

- איך מרגישים בארץ ההבטחות האבודות?
- מה נורא כל כך בזה שלא מקיימים הבטחה? במי זה פוגע?
- נכתוב על הלוח פסוק ממשלי (כ"ה, י"ד) בצורה כזו:

בע"ה
 יושר ואמת, שכבה צעירה
 שיעור 7, מתבוננים ובוניס, העומד בדיבורו
 מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

"נְשִׂאִים וְרוּחַ וְנֶשֶׁם אָנוּ,
 אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמִתַּת שְׁקֵר"

- נשאל: מה מלמד הפסוק? למה מדמים את האיש "המתהלל במתת שקר", המבטיח הבטחות שקריות?
- נסביר כי כגודל הצפייה כך גודל האכזבה. כשרואים עננים ורוח מצפים מאוד לגשם, וכשהגשם לא בא – מתאכזבים. כך גם המבטיח מתנות ולא מביא.
- נחזור לתמונה. נאמר שהביטוי המסתתר הוא "עומד בדיבורו".
- נשאל: למה הכוונה בביטוי?
- נאמר: אדם שעומד בדיבורו הוא אדם שאומר שמבטיח ומקיים.

שלב ב': מדוע לא קוימו ההבטחות (מליאה)

- נמשיך בסיפור:

בארץ ההבטחות האבודות גר ילד ושמו גדעון. יום אחד ראה גדעון את חברו שי, והנה הוא עצוב מאוד. שאל גדעון את שי: "מדוע אתה עצוב?" ענה שי: "הבאתי לכיתה שקית ממתקים והיא אבדה!" אמר גדעון: "אל תתעצב שי, מחר אני מבטיח להביא לך שקית ממתקים במקום זו שאבדה". שמח שי.

לאחר הלימודים חזר גדעון הביתה וביקש מאימא 5 ש"ח.

אימא לא הסכימה ואמרה: "מצטערת גדעון, כבר נתתי לך דמי כיס השבוע".

"אבל אימא, בכה גדעון, "הבטחתי לקנות לשי שקית ממתקים, והבטחות צריך לקיים!"

- נשאל: מדוע לא יכול גדעון לקיים את ההבטחה שלו? מה הבעיה בהבטחה שלו?
- נאמר: הרבה פעמים יש לנו רצון טוב לשמח חבר ואנחנו מבטיחים לו משהו טוב. מה חשוב לעשות לפני שמבטיחים משהו? (להיות בטוחים שההבטחה לא קשורה לאדם אחר. אנו לא יכולים לסמוך על כך שמישהו אחר יקיים בשבילנו את ההבטחה שלנו או להיות תלויים בו)
- נקרא בפני הכיתה את הרשימה הבאה ונקיים דיון: אילו דברים אני יכול להבטיח ואילו דברים לא?
  - סיבוב באופניים של אחי הגדול
  - הזמנת חבר לארוחת צהריים
  - משחק בהפסקה עם חבר
  - קניית ממתק לחבר מדמי הכיס שלי
  - לימוד עם חבר אחר הצהריים למבחן
- נבקש מהתלמידים לחשוב על מקרים נוספים שבהם יש רצון טוב לקיים הבטחה ובכל זאת ההבטחה אינה מתקיימת.
- נמשיך בסיפור:

בארץ ההבטחות האבודות גרה ילדה ושמה תמר.

בע"ה
 יושר ואמת, שכבה צעירה
 שיעור 7, מתבוננים ובונים, העומד בדיבורו
 מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

תמר הבטיחה לרות חברתה: "ביום רביעי אחר הצהריים אלמד איתך למבחן בחשבון". רות שמחה מאוד. תמר מעולה בחשבון והיא תוכל לעזור לה וללמד אותה. ביום רביעי צלצל הטלפון בביתה של רות. אימא של תמר טלפנה והודיעה לרות: "תמר חולה, יש לה חום גבוה והיא לא תוכל ללמוד איתך למבחן".

- נשאל: מדוע לא יכלה תמר לקיים את ההבטחה שלה?
- נציג בפני התלמידים מקרים דומים, לדוגמה:
  - הבטחתי לאחי הקטן טיול לגן המשחקים ופתאום ירד גשם, נאלצנו להישאר בבית.
  - ההורים שלי הבטיחו שניסע לסבא וסבתא לשבת אך האוטו התקלקל ובסוף לא נסענו.
- נשאל: מה המשותף לכל המקרים? (בכל המקרים קרה משהו שלא תלוי בנו ולכן הופרה ההבטחה).
- נסביר: לפני כל הבטחה חשוב לומר "בעזרת ה'" או "אם ירצה ה'". חשוב שנדע שלא הכול תלוי בנו. אנחנו משתדלים, אבל הכול תלוי בעזרת ה'.

שלב ג': חלקי הבטחה (מליאה + קבוצות)

- נאמר: לפעמים מורים, הורים, חברים ואחים מבקשים מאיתנו לבצע משימות. אנחנו מסכימים, מבטיחים, יודעים שעלינו לבצע - אבל...
- ניתן דוגמה: אימא ביקשה מיוסי לסדר את החדר. יוסי הבטיח שאחרי המשחק הוא יסדר. כעבור שעה נכנסה אימא לחדר וזה מה שהיא ראתה...
- נציג את נספח 2 תמונה א'.
- נמשיך בדוגמה: יוסי אמר: "אבל סידרתי, לפני כן היה יותר מבולגן!" יוסי אכן סידר, אבל הוא לא עשה את התפקיד שלו כמו שצריך. הוא קיים רק חלק ממה שהבטיח.
- נתחלק לקבוצות.
- נחלק לכל קבוצה תמונות "חלקי הבטחה" (נספח 2).
- נבקש מכל קבוצה לספר את הסיפור שמאחורי התמונה:
  - מה המשימה שעל הילד/ה לבצע?
  - מי לדעתכם נתן את המשימה?
  - ציירו או כתבו כיצד יש לבצע את המשימה כמו שצריך.
- נערוך סבב שבו כל קבוצה תציג את עבודתה.
- נאמר: הכנת שיעורי בית, תורנות כיתה, עזרה לאח קטן, תפילה בכוונה ועזרה בבית הם משימות שנדרש מאתנו לבצע. אנו צריכים לבצען על הצד הטוב ביותר, להשתדל לעשות הכי טוב שאנו יכולים וכך נוכל לומר ביושר: "עמדתי בדיבורי, ביצעתי את המשימה".

בע"ה
יושר ואמת, שכבה צעירה
שיעור 7, מתבוננים ובונים, העומד בדיבורו
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

סיכום: עומדים בדיבורינו (קבוצות)

- נחלק לכל קבוצה את אחד מהמשפטים שבנספח 3.
- נחלק רצועות בריסטול, צבעים וחומרי קישוט שונים.
- נבקש מכל קבוצה לכתוב את המשפט על הכרזה ולקשט.

נספחים:

נספח 1: תמונה

נספח 1: תמונה

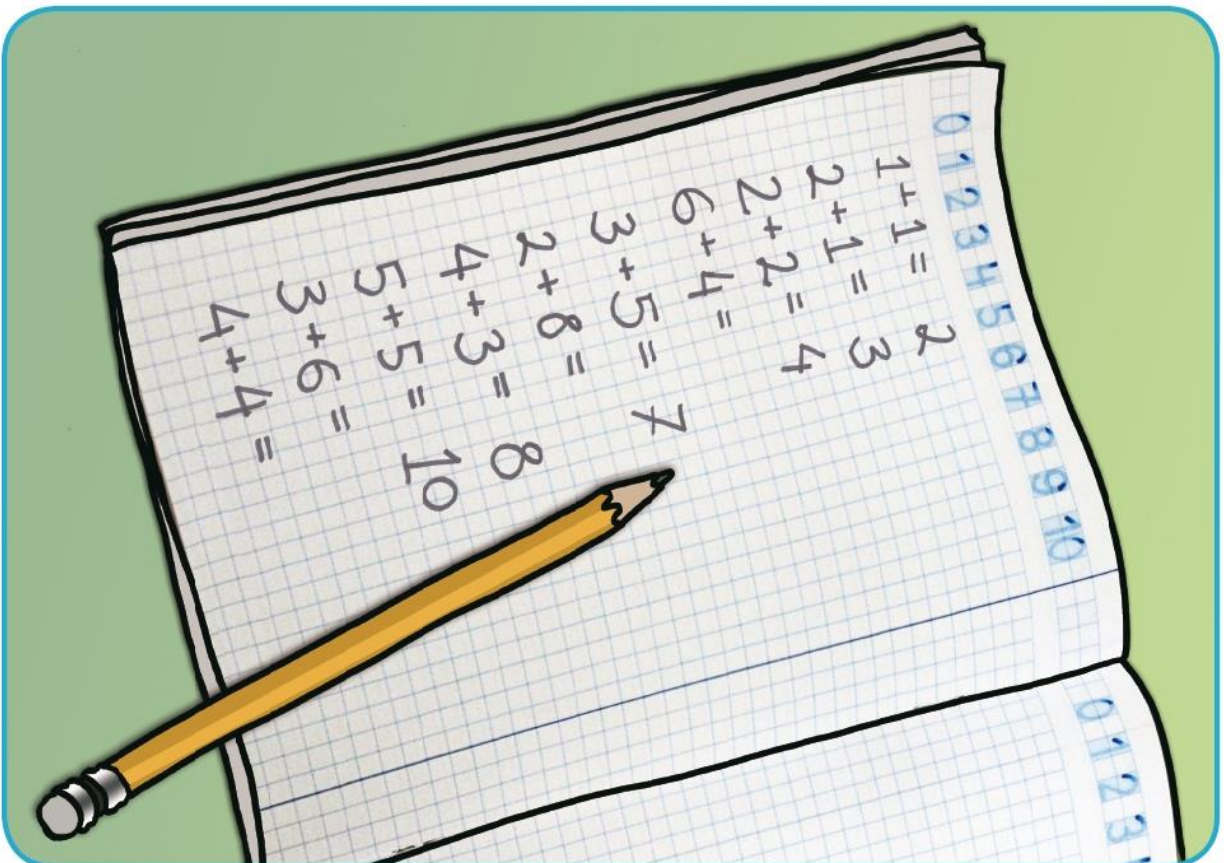

נספח 2: תמונות - חלקי הבטחה

- מורה המושיקה שיעל תילד לבצע
- מרי לדתתכם בתו את המושיקה פמו לשורה.
- צורה או פתבו פירד יש לבצע את המושיקה פמו לשורה.

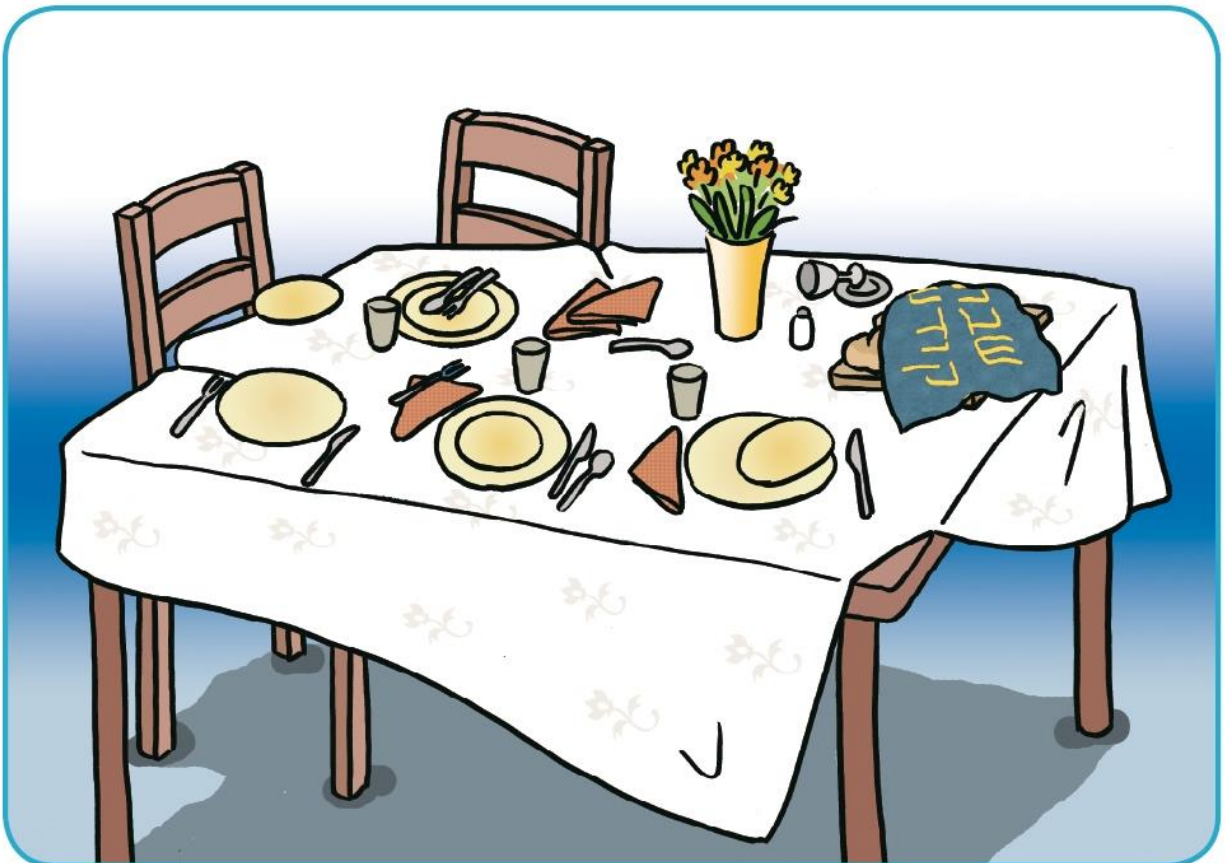

- מורה המושיקה שיעל לבצע
- מרי לדתתכם בתו את המושיקה
- צורה או פתבו פירד יש לבצע את המושיקה פמו לשורה.

נספח 2: תמונות - חלקי הבטחה

- מהו חלקי הבטחה שיעל תלדוה לבצע?
- מהו חלקי הבטחה במו את הפושקה כמו שצורה?
- צורה או פתחו פירוד יש לבצע את הפושקה כמו שצורה.

- מהו חלקי הבטחה שיש לבצע?
- מהו חלקי הבטחה במו את הפושקה כמו שצורה?
- צורה או פתחו פירוד יש לבצע את הפושקה כמו שצורה.

נספח 3: משפטים

נְחַשְׁבֵי הַיָּטִב לְפָנָי שֶׁנִּבְטִיחַ
- הֲאֵם לְקַיֵּם אֶת הַהַבְטָחָה נִצְלִיחַ?

לֹא נִבְטִיחַ בְּשׂוֹם פְּנִים מִנְּשֵׂהוּ לְחֶבֶר
וְנִחְשָׁב בְּלֵב לְבַקֵּשׁ זֹאת מִמִּינְשֵׂהוּ אַחֵר

אָדָם שֶׁעוֹמֵד בְּדַבְּרוֹ הוּא אָדָם שֶׁאוֹמֵר
שֶׁיַּעֲשֶׂה מִנְּשֵׂהוּ, מִבְטִיחַ, וּמְקַיֵּם

כִּי־י לַעֲמֹד בְּדַבְּרוֹי זֶה לֹא מִסְפִּיק
רַק לְהַבְטִיחַ
- צָרִיךְ שֶׁבְּעֶזְרַת ה' וְאִם יִרְצֶה ה' גַּם יִצְלִיחַ

אֶת הַמְשִׁימָה נַעֲשֶׂה הַיָּטִב וּבְבִטְחָה
שֶׁלֹּא נִשְׂאָר עִם חֲלָקֵי הַבְטָחָה